

**QUICK SCAN FLORA EN FAUNA
FORT VUREN**

in opdracht van: Stichting Wandel & Fietsforten

projectnummer: NC9230300

omvang rapportage: 13 pagina's (excl. bijlagen)

projectleider: L. van Hoften

auteur: ing. S.D.M. Tummers, ing T.P. Molenaar

datum: 26 maart 2009

versie: 1.0

status: **definitief**

paraaf voor akkoord:

RPS BCC B.V.
Postbus 75
4140 AB Leerdam

INHOUD

1	INLEIDING	3
1.1	Aanleiding	3
1.2	Projectdoelstelling	3
1.3	Projectgebied	3
2	WERKWIJZE	5
2.1	Raadplegen bestaande bronnen	5
2.2	Veldinventarisatie	5
2.3	Inventarisatie biotooptypen	6
3	AANWEZIGHEID BESCHERMDE FLORA EN FAUNA	7
3.1	Biotooptypen	7
3.2	Flora	7
3.2.1	Bestaande en aangetroffen soortverspreidingsgegevens	7
3.3	Fauna	7
3.3.1	Bestaande soortverspreidingsgegevens	7
3.3.2	Veldinventarisatie	8
3.3.3	Overzicht van aangetroffen en te verwachten fauna	8
3.3.4	Betekenis projectgebied voor aangetroffen soorten	8
4	INGREEP EN WERKZAAMHEDEN	9
4.1	Nut en noodzaak van de ingreep	9
4.2	Ontwerp en werkzaamheden	9
5	EFFECTBESCHRIJVING	10
5.1	Effecten op fauna	10
5.1.1	Broedvogels	10
5.1.2	Vleermuizen	10
6	MITIGERENDE EN COMPENSERENDE MAATREGELEN	11
6.1	Algemeen / uitvoering	11
7	CONCLUSIES EN ONTHEFFINGSAANVRAAG	12
7.1	Conclusies	12
7.2	Ontheffingsaanvraag	12
8	BRONNEN	13

Bijlage

1. Natuurwetgeving en relevantie

Kaart

1. Overzicht biotooptypen en aangetroffen beschermde en bedreigde fauna

1 INLEIDING

1.1 Aanleiding

Stichting Wandel & Fietsforten is voornemens Fort Vuren te conserveren. Het fort verkeert onderhoudstechnisch in een slechte staat. Om het fort voor de toekomst te bewaren en veilig te stellen, is conservering noodzakelijk. Onderdeel van de conservering is de reparatie van het dak om een lekkage in het fort ongedaan te maken. Hiervoor wordt het pakket grond dat op het fort ligt afgegraven. Na de herstelmaatregelen ten behoeve van de lekkage wordt het pakket grond weer op het fort teruggebracht.

De overige werkzaamheden die nodig zijn voor deze conservering worden uitgespreid over een periode van 3 jaar. Deze quick scan beperkt zich tot het gedeelte waar voor juli 2009 tot mei 2010 conserveringswerkzaamheden gepland staan.

1.2 Projectdoelstelling

Bij ruimtelijke ingrepen zoals de conservering van een fort moet worden getoetst of er sprake is van strijdigheid met de Nederlandse natuurwetgeving. Bij dit project hoeft alleen rekening te worden gehouden met de Flora- en faunawet (zie ook bijlage 1). De Natuurbeschermingswet is hier niet van toepassing omdat het projectgebied niet in een beschermd natuurmonument of in een Vogel- en/of Habitatrichtlijngebied ligt. Het projectgebied ligt wel in de nabijheid van het Natura 2000-gebied 'Loevestein, Pompveld en Kornsche Boezem'. De habitattypen en -soorten waarvoor het Natura 2000-gebied is aangewezen komen echter niet overeen met de aanwezige typen en soorten die in het projectgebied voorkomen. Daardoor zijn er met de uitvoering van de conserveringswerkzaamheden geen negatieve effecten te verwachten op dit Natura 2000-gebied.

Het doel van de quick scan is het in beeld brengen welke (beschermd) planten- en diersoorten voorkomen in het projectgebied. Informatie hierover is noodzakelijk omdat op deze wijze getoetst kan worden of voor de voorgenomen ingreep ontheffing in het kader van de Flora- en faunawet noodzakelijk is. Ook kunnen aan de hand van de verkregen informatie indien nodig, compenserende en/of mitigerende maatregelen worden voorgesteld.

1.3 Projectgebied

Het projectgebied ligt in de provincie Gelderland, in de gemeente Lingewaal, Amersfoort-coördinaten 130-425 en 130-426 (zie figuur 1). Het fort ligt ten noorden van de Waaldijk en is omringd door een gracht. In de omgeving van het fort liggen weide- en akkerpercelen, boomgaarden, de woonkernen Vuren en Dalem en verspreid liggende (woon)boerderijen. Het fort zelf is begroeid met een grazige vegetatie en solitaire bomen.

Fort Vuren ligt op 600 m afstand van het Natura 2000-gebied 'Loevestein, Pompveld en Kornsche Boezem' (Habitatrichtlijngebied).

Figuur 1: ligging projectgebied (rode cirkel)

2 WERKWIJZE

De basis voor deze quick scan wordt gevormd door gegevens over het voorkomen en de verspreiding van beschermde planten- en diersoorten binnen het projectgebied. Deze zijn door ons op diverse manieren verzameld.

2.1 Raadplegen bestaande bronnen

Ten eerste komen de soortverspreidingsgegevens voort uit bestaande bronnen zoals regionale, provinciale en landelijke databases en verspreidingsatlassen, rapporten van derden, etc. Deze bestaande soortverspreidingsgegevens geven in een aantal gevallen inzicht in het voorkomen van soorten op uurhok- of kilometerhokniveau. Een nadeel hiervan is dat dan nog niet met zekerheid bekend is of de betreffende planten- of diersoort ook daadwerkelijk in het projectgebied voorkomt.

Voor dit project is bij diverse organisaties nagevraagd of bestaande soortverspreidingsgegevens beschikbaar zijn. Daarnaast is gebruik gemaakt van landelijke soortverspreidingsatlassen, het Natuurloket en Waarneming.nl. Tabel 2.1 geeft een overzicht van de bestaande bronnen die voor dit project voor de diverse soortgroepen zijn gebruikt.

Tabel 2.1: gebruikte bronnen ten behoeve van soortverspreidingsgegevens

Soortgroep	Bron(nen)
vaatplanten	Waarneming.nl
zoogdieren	Waarneming.nl
vogels	Waarneming.nl
reptielen	Waarneming.nl, RAVON
amfibieën	Waarneming.nl, RAVON
vissen	Waarneming.nl, RAVON
insecten	Waarneming.nl
weekdieren	Waarneming.nl

2.2 Veldinventarisatie

Een tweede manier om inzicht te krijgen in het voorkomen van beschermde soorten is het uitvoeren van een veldinventarisatie binnen het projectgebied. Om vast te kunnen stellen welke soorten voorkomen, vindt bij voorkeur een zo volledig mogelijke veldinventarisatie plaats.

Bij deze quick scan worden echter alleen de aanwezige biotooptypen geïnventariseerd. Aan de hand van de aanwezige biotopen wordt een beoordeling gemaakt welke in de bestaande gegevens vermelde soorten daadwerkelijk in het projectgebied voorkomen.

De veldinventarisatie voor dit project heeft op 25 februari 2009 plaatsgevonden. De inventarisatie is uitgevoerd door de heer ing. T.P. Molenaar, hij is ecooloog bij RPS BCC. Tijdens deze inventarisatie is een gericht onderzoek gedaan naar de aanwezige biotopen en de verschillende beschermde en bedreigde planten- en diersoorten die in het projectgebied voorkomen (voor zover deze al aanwezig en te determineren zijn op het tijdstip van inventarisatie).

Per soortgroep worden in tabel 2.2 de inventarisatiemethode en de volledigheid van de inventarisatie beschreven.

Tabel 2.2: werkwijze en volledigheid veldinventarisatie

soortgroep	inventarisatiemethodiek	volledigheid*	opmerkingen
vaatplanten	• zichtwaarneming soorten	+/-	
zoogdieren	• zichtwaarneming soorten • waarneming (vraat)sporen, nesten,	+/-	

soortgroep	inventarisatiemethodiek	volledigheid*	opmerkingen
	• hollen, wroet- en graafsporen, uitwerpselen en/of loopsporen • batdetector-onderzoek (vleermuizen) • boomcamera (vleermuizen, marters)		
vogels	• zichtwaarneming soorten • geluidswaarneming soorten • waarneming nesten, hollen, kasten, etc.	+	
reptielen	• zichtwaarneming soorten (ook door stenen en stronken te keren) • waarneming sporen zoals eieren, kruip- of glijsporen, vervellingen en/of verkeersslachtoffers	-	
amfibieën	• zichtwaarneming soorten (ook door stenen en stronken te keren) • geluidswaarneming soorten	-	
vissen	• zichtwaarneming soorten • schepnetinventarisatie	nvt	
insecten	• zichtwaarneming soorten • waarneming sporen zoals eitjes, larven, poppen en uitsluiphuidjes	-	
weekdieren	• zichtwaarneming soorten	nvt	

* ++ = goed + = voldoende +/- = matig - = slecht

2.3 Inventarisatie biotooptypen

Ten slotte zal een aantal soorten tijdens de veldinventarisatie niet worden gezien omdat het veldbezoek (noodgedwongen) buiten de voor die soorten geschikte inventarisatieperiode plaatsvindt of omdat geen uitgebreide inventarisatie kan plaatsvinden met vangmiddelen e.d. In dergelijke gevallen is het belangrijk om te kunnen inschatten of een soort, die volgens de geraadpleegde bronnen in het projectgebied kan voorkomen, daar ook daadwerkelijk verwacht mag worden. Door de biotooptypen die in het projectgebied voorkomen te inventariseren en te beschrijven, kan worden ingeschat of er een geschikte leefomgeving voor de betreffende soort binnen het projectgebied aanwezig is en of het dus aannemelijk is dat de soort aanwezig is binnen het projectgebied. Tevens kan aan de hand van de biotopen een beeld worden gevormd van de kwaliteit van het leefgebied voor de aangetroffen beschermde planten en dieren en hoe zij gebruik maken van (de biotopen binnen) het projectgebied.

3 AANWEZIGHEID BESCHERMDE FLORA EN FAUNA

3.1 Biotooptypen

Binnen het projectgebied zijn vier biotooptypen te onderscheiden op basis van vegetatie, abiotiek, inrichting en grondgebruik. Deze zijn hieronder beknopt beschreven. Kaart 1 (in bijlage 1) geeft een overzicht van de ligging van de biotooptypen binnen het plangebied.

- *Cultuurgrasland met natuurlijke inslag*, zowel de toren als de 'contrescarp' van het fort zijn begroeid met een vrijwel gesloten grasmat met enkele algemene kruiden die wijzen op een voedselrijke bodem.
- *Solitaire bomen*, op en rond het fort staan verschillende soorten bomen zoals els, zomereik en es.
- *Onverharde wegen en paden*
- *Slot- en fortgrachten*

3.2 Flora

3.2.1 Bestaande en aangetroffen soortverspreidingsgegevens

Volgens het Natuurloket blijkt dat in of in de omgeving van het projectgebied verschillende soorten beschermde (3) en bedreigde plantensoorten (6) voorkomen. Het Natuurloket geeft aan hoeveel beschermde of bedreigde soorten in een kilometerhok voorkomen. Om welke soorten het hier gaat wordt echter niet vermeld. De kilometerhokken waarbinnen het projectgebied valt, bevatten ook een gedeelte van de uiterwaarden van de Waal. Mogelijk komen daar de beschermde en bedreigde soorten voor, aangezien daar enkele kleine drassige gebieden liggen.

Tijdens de veldinventarisatie zijn geen beschermde en/of bedreigde plantensoorten aangetroffen. Deze zijn ook niet te verwachten. Het grootste deel van het fort wordt in de zomer intensief begraasd met schapen waardoor een vrij monotone grazige vegetatie is ontstaan, geen geschikt biotoop voor beschermde of bedreigde plantensoorten.

3.3 Fauna

3.3.1 Bestaande soortverspreidingsgegevens

In de beschikbare bronnen (zie tabel 2.1) zijn weinig gegevens bekend van beschermde of bedreigde diersoorten in of in de directe omgeving van het projectgebied. Het Natuurloket geeft aan dat in kilometerhok 130-425 één soort beschermde en één soort bedreigde broedvogel, drie soorten beschermde amfibieën (Flora- en faunawet tabel 1) en één soort beschermde libel (Flora- en faunawet tabel 2 en 3 en beschermd volgens de Habitatrichtlijn) voorkomen. In kilometerhok 130-426 komen vijf soorten zoogdieren (Flora- en faunawet tabel 2 en 3 en beschermd volgens de Habitatrichtlijn), vier soorten beschermde broedvogels en één beschermde soort amfibie (Flora- en faunawet tabel-1) voor. Om welke soorten het hier gaat wordt niet vermeld. De gegevens van het Natuurloket beslaan het gehele kilometerhok. Aangezien het projectgebied een kleine oppervlakte beslaat, is de kans groot dat de vermelde beschermde soorten niet van het projectgebied zelf gebruik maken of dat het projectgebied slechts een klein onderdeel is van het leef- of foerageergebied van de beschermde soort.

Zoogdiervereniging VZZ telt sinds een aantal jaar vleermuizen in verschillende forten in Nederland. Op fort Vuren wordt ook jaarlijks een telling uitgevoerd. Hieruit blijkt dat een aantal vleermuizen in het fort overwintert.

De bewoner van het fort geeft aan dat er ieder jaar koolmezen, pimpelmezen, merels, roodborst en winterkoninkjes broeden op het fort.

3.3.2 Veldinventarisatie

Tijdens de veldinventarisatie voor deze quick scan zijn enkele beschermde vogelsoorten aangetroffen: merel (*Turdus merula*), kauw (*Corvus monedula*) en boomkruiper (*Certhia brachydactyla*). Daarnaast is een braakbal van een kerkuil (*Tyto alba*) aangetroffen. Al deze soorten zijn beschermd via de Flora- en faunawet tabel 2. De kerkuil is tevens opgenomen als kwetsbare soort in de Rode lijst.

De tijdens de veldinventarisatie aangetroffen soorten zijn vetgedrukt weergegeven in tabel 3.2.

3.3.3 Overzicht van aangetroffen en te verwachten fauna

Van de in tabel 3.2 opgenomen diersoorten mag, gezien het voorgaande in paragraaf 3.3, worden aangenomen of is met zekerheid vastgesteld dat zij binnen het projectgebied voorkomen.

Tabel 3.2: aangetroffen en te verwachten beschermde en/of bedreigde fauna

wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	tabelnr. Flora- en faunawet*	Vogel-/Habitat-richtlijn	Rode lijst
zoogdieren				
<i>Microtus arvalis</i>	veldmuis	1	-	-
<i>Microtus agrestis</i>	huisspitsmuis	1	-	-
	vleermuizen	3	II, IV	-
vogels				
<i>Parus major</i>	koolmees	2	-	-
<i>Parus caeruleus</i>	pimplemees	2	-	-
<i>Erithacus rubecula</i>	roodborst	2	-	-
<i>Troglodytes troglodytes</i>	winterkoning	2	-	-
<i>Certhia brachydactyla</i>	boomkruiper	2	-	-
<i>Turdus merula</i>	merel	2	-	-
<i>Corvus monedula</i>	kauw	2	-	-
<i>Tyto alba</i>	kerkuil	2	-	kwetsbaar

(* tabel 1: algemene soorten, tabel 2: overige soorten en tabel 3: soorten bijlage IV HR/ bijlage 1 AMvB)

3.3.4 Betekenis projectgebied voor aangetroffen soorten

De tijdens de quick scan aangetroffen beschermde vogelsoorten (merel, kauw en boomkruiper) gebruiken het projectgebied als leefgebied. De solitaire bomen rondom het fort kunnen gebruikt worden als broedgelegenheid. De grazige vegetatie zal deel uitmaken van het foerageergebied. In het onderzochte deel van het fort zijn geen nesten gevonden van de kerkuil. Het fort zal door zijn extensieve gebruik en aanwezige ruige vegetatie zeer geschikt zijn voor muizen. Het fort maakt waarschijnlijk deel uit van het foerageergebied van de kerkuil.

4 INGREEP EN WERKZAAMHEDEN

4.1 Nut en noodzaak van de ingreep

Stichting Wandel & Fietsforten is voornemens Fort Vuren te conserveren. Om het fort voor de toekomst te bewaren en veilig te stellen is conservering noodzakelijk. De werkzaamheden worden uitgevoerd om een lekkage in het fort ongedaan te maken. De werkzaamheden worden gezien als werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkeling.

4.2 Ontwerp en werkzaamheden

Voor de reparatie van het dak van Fort Vuren wordt gronddek dat op het fort ligt afgegraven. Hiermee worden ook de grazige vegetatie en zaailingen van omringende bomen die op dit gronddek aanwezig zijn verwijderd. Na de herstelmaatregelen ten behoeve van de lekkage wordt het pakket grond weer op het fort teruggebracht. De conserveringswerkzaamheden die voor dit projectgebied van toepassing zijn staan gepland voor juli 2009 en lopen door tot mei 2010.

5 EFFECTBESCHRIJVING

5.1 Effecten op fauna

5.1.1 Broedvogels

Het projectgebied wordt door enkele min of meer algemene vogelsoorten (merel, kauw, boomkruiper en kerkuil) gebruikt. De merel, kauw en boomkruiper kunnen tijdelijk geen gebruik maken van een klein deel van het fort om te broeden. Er is echter meer dan genoeg alternatief biotoop in de directe omgeving aanwezig om naar uit te wijken. Van de kerkuil is geen nest aanwezig op het onderzochte deel van het fort, wel maakt het deel uit van zijn foerageergebied. Uilen jagen in de avondschemering en nacht, op dat moment worden geen werkzaamheden uitgevoerd.

Met de werkzaamheden wordt tijdelijk een relatief kleine oppervlakte (4800 m²) aan grazige vegetatie verwijderd. In de directe omgeving van het fort blijft een soortgelijke vegetatie over grotere oppervlakte aanwezig en ongemoeid. Na afloop van de werkzaamheden zal de dekgrond op het fort weer begroeid raken met een grazige vegetatie.

De voorgenomen werkzaamheden zullen geen of weinig en slechts een tijdelijk effect hebben op de aanwezige soorten. De gunstige staat van instandhouding van deze soorten wordt niet aangetast.

5.1.2 Vleermuizen

Ieder jaar overwintert een wisselend aantal vleermuizen op het fort. De werkzaamheden starten echter in juli, op dat moment zijn geen overwinterende vleermuizen op het fort aanwezig. Omdat de werkzaamheden doorlopen tot in het winterseizoen zullen tijdens de werkzaamheden wel vleermuizen overwinteren op het fort. De werkzaamheden vinden allemaal buiten het fort plaats. Het interieur blijft ongemoeid. De overwinterende vleermuizen zullen dan ook geen hinder ondervinden van de herstelwerkzaamheden aan het dak van het fort.

6 MITIGERENDE EN COMPENSERENDE MAATREGELEN

Om de tijdelijke (tijdens de werkzaamheden) en permanente (als gevolg van nieuwe situatie) negatieve effecten tot een minimum te beperken, worden mitigerende en compenserende maatregelen genomen. Deze worden in dit hoofdstuk beschreven.

6.1 Algemeen / uitvoering

De volgende algemene mitigerende maatregelen zijn van toepassing op dit project:

- Eind april schoorstenen dichtmaken om te voorkomen dat hier vogels in gaan broeden
- Voorafgaand aan de werkzaamheden dient vastgesteld te worden dat er geen broedende vogels aanwezig zijn in of in de directe omgeving van het projectgebied.
- Wanneer er geen broedende vogels aanwezig zijn in de grazige vegetatie op het fort wordt voorafgaand aan de graafwerkzaamheden het projectgebied ongeschikt gemaakt door de grazige vegetatie zeer kort te maaien of deze te frezen om het voor de duur van de werkzaamheden ongeschikt te maken en te houden voor broedvogels en kleine zoogdieren.

7 CONCLUSIES EN ONTHEFFINGSAANVRAAG

7.1 Conclusies

De bestaande soortgegevens en de resultaten van de veldinventarisatie zijn voldoende om een betrouwbaar beeld te vormen van de aanwezigheid van bedreigde en beschermde planten en dieren binnen het projectgebied. Aanvullend onderzoek is daarom niet nodig.

In het projectgebied zijn soorten uit tabel 1 ('Algemene soorten') aangetroffen waarop de voorgenomen ingreep mogelijk negatieve effecten heeft. Voor deze soorten geldt een vrijstelling voor handelingen die in strijd zijn met artikel 75 van de Flora- en faunawet, mits tijdens de werkzaamheden de zorgplicht in acht wordt genomen.

Er zijn vier tabel 2-soorten ('Overige soorten') waargenomen waarop de voorgenomen ingreep naar verwachting negatieve effecten heeft. Dit zijn:

- Kauw – *Corvus monedula*.
- Merel – *Turdus merula*
- Boomkruiper - *Certhia brachydactyla*
- Kerkuil – *Tyto alba*

Voor tabel 2-soorten houdt dit in dat bij uitvoering van de werkzaamheden gewerkt moet worden volgens een door het ministerie van Landbouw Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) goedgekeurde gedragscode. Is deze niet beschikbaar, dan moet een ontheffing worden aangevraagd. Wanneer buiten het broedseizoen wordt gewerkt, hoeft geen ontheffing te worden aangevraagd voor de aanwezige broedvogels. Dit geldt overigens niet als vaste rust- en/of verblijfplaatsen zoals spechtenholten, uilenkasten, koloniebomen, etc. worden vernietigd. Indien dit het geval is, moet wel een ontheffing worden aangevraagd.

Er zijn geen tabel 3-soorten ('soorten van bijlage IV HR/bijlage 1 AmvB') aangetroffen waarop de voorgenomen ingreep naar verwachting negatieve effecten heeft.

Er zijn geen negatieve effecten te verwachten ten aanzien van de aanwezige broedvogels (merel, kauw, boomkruiper, kerkuil). Voor de broedvogels geldt in grote lijnen dezelfde procedure als voor tabel 2-soorten, tenzij een ontheffing aangevraagd wordt ten aanzien van broedvogels, dan worden ze behandeld als tabel 3-soorten.

Ten aanzien van tabel 3-soorten moet een ontheffing worden aangevraagd als handelingen worden uitgevoerd die in strijd zijn met artikel 75 van de Flora- en faunawet. De aanvraag wordt beoordeeld door middel van de 'uitgebreide toets'. Dit houdt in dat wordt getoetst wat het maatschappelijke belang is van de ingreep en welke alternatieven tijdens de planvorming zijn afgewogen. De onderbouwing hiervoor is opgenomen in hoofdstuk 4 van dit rapport.

7.2 Ontheffingsaanvraag

Gezien het bovenstaande is er geen noodzaak om een ontheffingsaanvraag voor het eerste deel, het herstellen van het dak, van de conserveringswerkzaamheden van Fort Vuren in te dienen.

8 BRONNEN

Geraadpleegde literatuur

- 1) Meijden van der, R., *Heukel's, Flora van Nederland*, Rijksherbarium / Hortus Botanicus Rijksuniversiteit Leiden, Leiden 2005.
- 2) Janssen, J.A.M., Schaminée, J.H.J., *Soorten van de Habitatrichtlijn, Europese natuur in Nederland*, KNNV Uitgeverij, Utrecht 2004.
- 3) Stumpel, T., Strijbosch, H., *Veldgids amfibieën en reptielen*, KNNV Uitgeverij, Utrecht 2006.
- 4) Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie, *De Nederlandse Libellen (Odonata)*, Nederlandse Fauna 4, Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden 2002.
- 5) Lange, R., e.a., *Zoogdieren van West-Europa*, Vereniging Voor Zoogdierbescherming i.s.m. Natuurmonumenten, Stichting Uitgeverij KNNV, Utrecht 2003.
- 6) SOVON Vogelonderzoek Nederland, *Atlas van de Nederlandse broedvogels 1998-2000*, Nederlandse Fauna 5, Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden 2002.
- 7) Provincie Noord-Brabant, *Broedvogels van Midden- en Oost-Brabant*, 's Hertogenbosch 1997

Geraadpleegde internetpagina's

- www.minInV.nl
- www.natuurloket.nl
- www.waarneming.nl

BIJLAGE 1: NATUURWETGEVING

In Nederland zijn ten aanzien van natuurwetgeving twee wetten en twee richtlijnen van toepassing:

- Natuurbeschermingswet
- Flora- en faunawet
- Vogelrichtlijn
- Habitatrichtlijn

De Natuurbeschermingswet en de Europese Habitatrichtlijn en Vogelrichtlijn beschermen gebieden die in het kader hiervan zijn aangewezen. De Flora- en faunawet is meer soortgericht en geldt daar waar beschermde soorten voorkomen.

Vogelrichtlijn

De Vogelrichtlijn is een Europese richtlijn die in 1979 is vastgesteld en gericht op de bescherming van vogelsoorten binnen de Europese Unie (EU). De richtlijn verplicht de lidstaten tot de instandhouding van de in het wild levende vogelsoorten op hun grondgebied en heeft betrekking op de bescherming van vogels, hun eieren, nesten en leefgebieden.

De richtlijn draagt tevens zorg voor de extra bescherming van broed- en trekvogels die:

- met uitsterven worden bedreigd;
- gevoelig zijn voor veranderingen in de leefomgeving;
- als bijzonder zeldzaam beschouwd worden;
- bescherming nodig hebben vanwege de eisen die ze aan hun habitat stellen.

Voor de vogels die genoemd zijn op de lijst van kwalificerende soorten heeft de minister Speciale Beschermingszones (SBZ's) aangemeld en deze zijn als zodanig aangewezen door de EU. In deze gebieden en daar buiten mogen geen handelingen worden verricht die een negatief effect hebben op de voorkomende beschermde vogels (o.a. omtrent het doden, vangen of verstoren). Voor de aangewezen Vogelrichtlijngebieden geldt ook het beschermingsregime van de Habitatrichtlijn en het daarmee samenhangende toetsings- en afwegingskader zoals in artikel 6 van de Habitatrichtlijn is opgenomen.

Habitatrichtlijn

De Europese Habitatrichtlijn is complementair aan de Vogelrichtlijn en richt zich op de bescherming van bijzondere planten- en diersoorten (uitgezonderd vogels) en hun leefgebieden.

De in de richtlijn genoemde maatregelen zijn gericht op:

- het behoud van natuurlijke habitat en ecosystemen;
- de bescherming van leefgebieden van bepaalde dieren en planten.

Met de richtlijn wordt getracht een Europees ecologisch netwerk tot stand te brengen (Natura 2000) zodat migratie van planten- en diersoorten binnen de EU mogelijk wordt gemaakt.

Zowel voor soorten als natuurlijke habitat kunnen door de lidstaten SBZ's aangemeld worden (gebieden van communautair belang). Deze moeten door de Europese Commissie worden goedgekeurd. Activiteiten die de soorten en habitat binnen een SBZ aantasten zijn verboden. Tevens moeten de milieueffecten van deze activiteiten worden beoordeeld. Wanneer een activiteit van groot openbaar belang (activiteit i.v.m. menselijke gezondheid, de openbare veiligheid of verbetering van het milieu) is, kan in sommige gevallen ontheffing worden verleend. Wel moeten dan respectievelijk mitigerende en/of compenserende maatregelen worden genomen.

In bijlage I van de richtlijn wordt de beschermde habitat genoemd. In bijlage II zijn de planten- en diersoorten genoemd waarvan de habitat beschermd moet worden om deze soorten in stand te houden. Een aantal van deze soorten hebben een prioritaire status wat inhoudt dat niet alleen de soort maar ook de leefomgeving hiervan als beschermd beschouwd moet worden.

In bijlage IV worden de soorten genoemd die strikte bescherming genieten. Het is verboden deze soorten te doden, te vangen of te verontrusten of hun habitat aan te tasten. Dit geldt niet alleen binnen de SBZ's maar ook daar buiten. Veel soorten uit bijlage IV zijn ook genoemd in bijlage II.

Natuurbeschermingswet

De Natuurbeschermingswet is een gebiedsbeschermingswet waarin de aanwijzing van gebieden als 'Beschermd natuurmonument' is geregeld. In de beschermde gebieden zijn handelingen die schadelijk kunnen zijn voor het natuurschoon, de natuurwetenschappelijke betekenis of planten en dieren, verboden zonder vergunning.

In 1998 is de Natuurbeschermingswet herzien. Sindsdien is het voor de minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (LNV) mogelijk beschermde landschapsgezichten aan te wijzen, alsmede gebieden die wegens internationale verplichtingen beschermd moeten worden (SBZ's). Daarnaast heeft het Rijk een aantal beschermingstaken gedelegeerd aan de provincies (o.a. verlenen van vergunningen).

In 2005 is de Natuurbeschermingswet gewijzigd. Het doel van deze wijziging is de gebiedsbeschermingscomponent van de Vogel- en Habitatrichtlijn beter te verankeren in de Nederlandse natuurwetgeving.

De nieuwe Natuurbeschermingswet bestaat uit drie onderdelen:

- aanwijzing van vogel- en habitatrichtlijngebieden (artikel 10a);
- beheer van deze gebieden (artikel 19a, 19b en 19c);
- toetsen van plannen, projecten en andere handelingen in of nabij deze gebieden (artikel 19d, 19e, 19f, 19g en 19h).

Flora- en faunawet

De Flora- en faunawet is gericht op de bescherming van in het wild levende planten- en diersoorten en is sinds 1 april 2002 in werking. Het is een raamwet wat inhoudt dat alleen de hoofdlijnen zijn opgenomen. De uitwerking van deze hoofdlijnen is geregeld in aparte besluiten en regelingen.

De Flora- en faunawet is ontstaan uit een aantal Nederlandse soortbeschermingswetten (Vogelwet 1936, Wet Bedreigde Uitheemse Dier- en Plantensoorten, Jachtwet, Nuttige dierenwet 1914 en hoofdstuk V van de Natuurbeschermingswet) en de soortbeschermingscomponent uit de Europese Habitatrichtlijn en de Vogelrichtlijn. Deze Europese soortbescherming heeft met de Flora- en faunawet een Nederlandse vertaling gekregen en vervangt deze. Ook de Nederlandse soortbeschermingswetten zijn vanaf de inwerkingtreding vervangen door de Flora- en faunawet.

Hoofdstuk II (artikel 3, eerste en tweede lid, en artikel 4, eerste tweede en derde lid) van deze wet bevat bepalingen aangaande de aanwijzing van beschermde planten- en diersoorten. De aanwijzing op nationale gronden heeft plaatsgevonden bij Algemene Maatregel van Bestuur (Staatsblad 523 28 november 2000, Staatscourant 13 maart 2002). Internationaal gezien zijn bij ministeriële regeling de soorten overgenomen uit bijlage IV van de Habitatrichtlijn en bijlage 1 van de Vogelrichtlijn.

Uitgangspunt in de Flora- en faunawet is het "nee-tenzij"-beginsel. Beschermen staat voorop, ingrijpen is bij uitzondering mogelijk. Het beschermen van soorten wordt door de wet op twee manieren mogelijk gemaakt:

1) *Het verbieden van een aantal handelingen die schadelijk zijn voor beschermde planten of dieren.*

Op basis van artikel 8 is het verboden om beschermde planten te vernielen, te beschadigen, te ontwortelen of op enigerlei wijze van hun groeiplaats te verwijderen. De artikelen 9 tot en met 12 zijn gericht op het beschermen van diersoorten. Hierin staat beschreven dat het verboden is beschermde dieren te doden, te verwonden, te vangen, te bemachtigen of met het oog daarop op te sporen (art. 9), opzettelijk te verontrusten (art. 10), nesten, holen, andere voortplantings- of vaste rust- en verblijfplaatsen te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren (art. 11) en eieren van beschermde dieren te zoeken, te rapen, uit het nest te nemen, te beschadigen of te vernielen (art 12).

2) *Het aanwijzen van kleine terreinen of objecten als beschermde leefomgeving.*

Hoofdstuk IV bepaalt dat Gedeputeerde Staten de mogelijkheid hebben om plaatsen die van grote betekenis zijn voor een beschermde planten- of diersoort aan te wijzen als beschermde leefomgeving.

Op basis van artikel 75 van de Flora- en faunawet kan ontheffing worden verleend voor handelingen die in strijd zijn met de verboden uit de wet. Per 23 februari 2005 is het een en ander veranderd ten aanzien van de ontheffingen voor de Flora- en faunawet. Aanleiding hiervoor is het Besluit houdende wijziging van een aantal algemene maatregelen van bestuur in verband met de wijziging van artikel 75 van de Flora- en faunawet en enkele andere aanwijzingen (AMvB artikel 75).

Met de komst van AMvB artikel 75 is niet meer altijd een ontheffing nodig voor het uitvoeren van werkzaamheden in de openbare ruimte. Dat scheelt het doorlopen van de tijdrovende ontheffingsprocedure. Voor regulier voorkomende werkzaamheden en ruimtelijke ontwikkelingen geldt nu een vrijstellingsregeling. Kort gezegd komt de regeling hierop neer:

Als uw werkzaamheden vallen onder reguliere werkzaamheden of ruimtelijke ontwikkeling, geldt in veel gevallen een vrijstelling. Er zijn twee soorten vrijstellingen:

- een algemene vrijstelling (voor algemene soorten, deze zijn opgenomen in tabel 1);
- een vrijstelling op voorwaarde dat u handelt conform een goedgekeurde gedragscode (voor zeldzamer soorten, opgenomen in tabel 2 en alle vogels).

Bij de vrijstellingsregeling zijn twee criteria belangrijk: de zeldzaamheid van de aangetroffen soort en de ingrijpendheid van de werkzaamheden. Hoe zeldzamer de soort en hoe ingrijpender de activiteit, hoe strikter de regeling. Als uw werkzaamheden niet vallen onder reguliere werkzaamheden of ruimtelijke ontwikkeling en er is een reële kans van schade aan beschermde dieren of planten, dan moet vooraf een ontheffing worden aangevraagd.

Voor zeldzame soorten (deze zijn opgenomen in tabel 3) is ten aanzien van de genoemde werkzaamheden geen vrijstelling van toepassing en moet ook ontheffing worden aangevraagd.

Rode lijsten

Op Rode lijsten staan soorten die worden bedreigd in hun voortbestaan. In Nederland is inmiddels voor negen soortgroepen een Rode lijst gepubliceerd in de Staatscourant:

- vogels
- dagvlinders
- zoogdieren
- reptielen en amfibieën
- paddestoelen
- libellen
- krekels en sprinkhanen
- korstmossen
- zoetwatervissen

De Rode lijsten komen voort uit het verdrag van Bern. Dit verdrag vraagt bijzondere aandacht voor soorten die met uitsterven worden bedreigd en kwetsbaar zijn. Rodelijstsoorten genieten geen wettelijke bescherming. Wel is in de Flora- en faunawet (artikel 7) wettelijk vastgelegd dat de overheid zich inzet voor de bescherming van deze soorten en onderzoek naar deze soorten bevordert. Provinciale en gemeentelijke overheden en terreinbeherende instanties worden geacht om rekening te houden met de Rode lijsten bij het uitvoeren van beheer en het formuleren van beleid.